

– інтернаціональної інфраструктури. Так, Всесвітнім банком розроблена програма інвестування енергетичного сектору економіки України.

Таким чином, структурні елементи фінансової інфраструктури наднаціонального виробництва, функціонуючи в умовах глобалізації світогосподарських відносин забезпечують:

- ♦ формування інвестиційних ресурсів для створення об'єктів базової інфраструктури на регіональному та наднаціональному рівнях;
- ♦ умови для раціонального використання позик та кредитів у фінансуванні інфраструктурних проектів;
- ♦ ефективне формування усіх ланок міжнародного відтворювального процесу;
- ♦ прискорений розвиток наднаціонального виробництва;

♦ перспективи розширення суб'єктів фінансової інфраструктури.

1. Best A.M. Special Report, 2003, Ang 4 p.1. 2. Busines Week, 2000, apr.24 p.69 3. Top 1000 World Banks // The Banker, 2001, july. 4. World investment Report, 2001., p.26 5. Булатов А.С. Мировая экономика: учебник М., Юрист, 2001. 6. Доронин И.Г. Мировые фондовые рынки // Мировая экономика. Глобальные тенденции за 100 лет /-под. ред. И. С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003. 7. Зименков Р.И., Романова Е.М. Американские ТНК за рубежом: стратегия, направления, формы. // МЭ и МО. №8 – 2004. 8. Комаров М. П. Инфраструктура регионов мира. – СПб, 2000. 9. Кочетов Э. Глобалистика: теория, методология, практика. – М.: Норма, 2002. – С.136. 10. Міжнародні фінанси. Підручник / за ред. О.І.Рогача. К.: "Либідь", 2003. 11. Хасбулатов Р.И. Мировая экономика.– М.: ИНСАН, 1994. 12. Шишков Ю. В. Мирохозяйственный механизм: движение к глобалистике // Мировая экономика. Глобальные тенденции за 100 лет /-под. ред. И. С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003.

Надійшло до редколегії 20.09.05

К.В. Павлюк, канд. екон. наук., доцент
А.О. Нікітішин, асп.

ПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статті на основі статистичних даних розглянуто та проаналізовано структуру прямого оподаткування доходів фізичних осіб зарубіжних країн та України. Пропонується будувати внутрішню систему оподаткування із врахуванням поставлених завдань.

In this article, the structure of direct taxation of personal income in foreign counties and Ukraine is examined and analysed on the base of statistical data. It is proposed to build internal tax system in accordance with the defined tasks.

За сучасних умов, враховуючи векторну політику у напрямку максимального зближення українського суспільства та всіх його базисних складових з європейським співтовариством, невідкладно постає питання приведення останніх до умов, що є визначними у прийнятті позитивних рішень вступу до Європейського Союзу.

Дискусії, що відбуваються навколо податкового аспекту, як складової успішних перетворень, мають місце протягом багатьох останніх років і знаходять своє практичне втілення у програмі Уряду "Назустріч людям", модернізації податкових органів, співпраці з Комісією європейських співтовариств за проектом "Підтримка податкової реформи" в рамках програми TACIS з метою перетворення державної податкової служби на інститут державного регулювання, що відповідає європейським стандартам.

Хоча останнім часом політики, науковці, практики переймаються проблемою підвищення ефективності адміністрування ПДВ, саме пряме оподаткування фізичних осіб також потребує уваги. Тому, розгляд структу-

ри і механізму оподаткування доходів фізичних осіб в європейських країнах становить певний теоретичний та практичний інтерес. Адже європейська інтеграція зумовлює необхідність постійного удосконалення системи, що впливає із неузгодженостей та численних проблем законодавчого та практичного характеру, що виникають у самому процесі адміністрування прямих податків та реалізації податкової політики.

Значна увага зарубіжному досвіду оподаткування приділено у працях таких авторів, як М. Азаров, П. Мельник, С Лондар, В. Мардак, Т. Вовк, Я. Литвиненко.

Європейська система прямого оподаткування доходів фізичних осіб склалася набагато раніше від вітчизняної, тому природною є більша узгодженість між її елементами та науковий підхід до її розвитку, висока фіскальна здатність навіть при високих ставках оподаткування та дотримання демократичних засад державної фіскальної політики (див. табл. 1).

Таблиця 1. Ставки оподаткування прибутковим податком з фізичних осіб в країнах Європейського Союзу

Назва країни Європейського Союзу	Ставка прибуткового податку з фізичних осіб			
	1990	1994(а)	2000	2003
Австрія	50	-	25	25
Бельгія	25	59	55	15
Данія	40	58	15	-
Фінляндія	30	-	29	29
Франція	56,8	56,8	54	25
Німеччина	53	53	51	31,65
Великобританія	40	40	40	20
Греція	50	40	15	15
Ірландія	56	48	24	20
Італія	50	51	27	12,5/27
Люксембург	56	50	46	-
Нідерланди	60	60	60	-
Португалія	40	40	40	20
Іспанія	56	56	39,6	15
Швеція	25	-	30	30
Середня ставка	45,9	50,98	36,7	22,3

* Джерело: Journal for Institutional Comparisons.2004, №1,p.64

(а) – верхні ставки податку на основі: Вовк Т., Водяніков О., Коноваленко І. Податкові аспекти права СОТ та acquis ЄС. Орієнтири податкової реформи в Україні. – Харків: Консум, 2004. – 906 с.

Аналізуючи наведені у табл.1 дані, варто відмітити, що система оподаткування доходів фізичних осіб має певні розбіжності, що проявляється у дещо меншій величині податкових ставок в Україні в порівнянні із наведеними країнами та пропорційному оподаткуванні отримувачів доходів.

Податкова політика в Європі знаходиться у компетенції кожного окремого члена Союзу та проводиться із урахуванням рекомендацій Ради Європи. Європейський Союз не ставить за головну мету повну гармонізацію в сфері прямого оподаткування, тому головна увага приділяється координації та узгодженні в тих напрямках податкової політики, де вона сприяє недобросовісній податковій конкуренції. Дотримання основоположних принципів закріплених у першій частині та главі 2 "Положення про оподаткування" Договору про заснування Європейського Співтовариства від 25.03.1957 року забезпечує реалізацію ефективної політики прямого оподаткування фізичних, яка сприяє розвитку економічної діяльності, високому рівню зайнятості та соціальному захисту, стійкому і безінфляційному економічному зростанню, досягненню належного рівня конкурентоспроможності, вільному переміщенню робітників, капіталу та послуг в рамках Союзу.

Рада Європи щорічно приймає постанови, що мають на меті визначення політики у сфері оподаткування. Ці постанови, маючи характер рекомендацій, спрямовані на те, аби податкові системи країн учасників формувалися таким чином, щоб сприяти економічному розвитку і добробуту суспільно – економічного утворення, не забуваючи про забезпечення достатньої фінансової

бази для фінансування витрат окремо взятої країни, а механізм побудови взаємозв'язків між європейськими державами, податковими органами та платниками податків дає змогу, при відчутно високих ставках оподаткування доходу фізичних осіб, отримувати надходження прямих податків на високому рівні (11% ВВП надходжень від прибуткового податку).

В Україні значний тіньовий сектор, недотримання принципу рівності платників податку, зумовлює дещо нижчий показник питомої ваги податку з доходів фізичних осіб у величині ВВП, у 2003 році він становив – 5,12% і з 1999 року має тенденцію до постійного зростання, становлячи відповідно – 3,40%, 3,75%, 4,29%, 4,79%.

На фоні стабільності показника загальних податкових надходжень, як відсотка ВВП, що протягом 1995–2003 років становив 42% в країнах Єврозони та 25 країн Європейського Союзу, останнім часом спостерігається тенденція до підвищення питомої ваги внесків на соціальний захист у структурі податкових надходжень та зменшення частки прямого оподаткування при незмінному рівні величини надходжень непрямих податків (див. табл. 2). Це пояснюється значною увагою до прямого оподаткування в країнах постсоціалістичного табору, таких як, Польща (питома вага непрямих податків – 41,8%), Латвія (39,4), Литва (41,5%), Естонія (39,3%), а також тим, що прибутковий податок у європейських країнах виступає інструментом стимулювання сім'ї, надання допомоги незаможним, отримання освіти, виконуючи також функції стимулювання внесків населення в заощадження, нерухомість, купівлю акцій.

Таблиця 2*. Показники податкового тиску та частки податкових надходжень від прямих податків у структурі ВВП в 25 країнах Європейського Союзу

Назва країни	Сума податків, як % ВВП		Прямі податки, як %	
	1995	2003	ВВП	Суми податків
			2003	
25 Єврокраїн	:	41,5	13,1	31,6
15 Єврокраїн	42,0	41,8	13,5	32,2
Єврозона	42,5	42,1	12,2	29,0
Бельгія	47,1	48,1	17,6	36,5
Чехія	36,2	36,2	9,8	27,0
Данія	50,1	49,8	29,7	59,6
Німеччина	42,3	41,7	10,8	25,9
Естонія	37,9	33,4	8,7	26,1
Греція	34,7	38,6	9,0	23,3
Іспанія	34,3	36,5	10,8	29,6
Франція	45,4	45,7	11,8	25,8
Ірландія	35,2	31,2	12,3	39,5
Італія	42,9	43,2	15,2	35,3
Кіпр	:	34,3	10,1	29,4
Латвія	33,7	29,1	8,3	29,1
Литва	28,6	28,7	8,1	28,2
Люксембург	43,6	42,3	15,9	37,7
Угорщина	43,6	39,2	9,8	25,0
Мальта	31,3	34,2	12,1	35,5
Нідерланди	40,5	39,3	11,5	29,3
Австрія	43,6	33,7	13,4	29,9
Польща	39,4	40,9	7,0	19,7
Португалія	34,5	38,1	9,4	24,6
Словенія	41,1	40,3	8,4	20,8
Словаччина	40,6	30,9	7,1	23,2
Фінляндія	46,7	45,1	18,5	41,0
Швеція	50,2	51,4	18,7	36,4
Великобританія	36,7	37,1	15,6	42,0

* – дані не обраховуються.

Джерело: дані обраховані авторами на основі: [www.europa.eu.int/rapid/press Releases Action, do](http://www.europa.eu.int/rapid/press%20Releases%20Action.do)

Високий відсоток податків у структурі ВВП у таких країнах, як Швеція (51,4%), Данія (49,8%) та Бельгія (48,1%) зумовлений високим втручанням держави у процеси пе-

рерозподілу з метою виконання програм соціального характеру притаманних соціально – ринковим державам, високим рівнем централізації державних фінансів.

Пряме оподаткування країн Європи, що представлене головним чином прибутковим податком з фізичних та юридичних осіб, забезпечує трохи більше 13% ВВП і близько 31% усіх податкових надходжень і це навіть за умови, що до податкових надходжень згідно європейської методики зараховуються внески на соціальне забезпечення. Вітчизняна система прямого оподаткування у 2003 році забезпечила надходження податку на прибуток з юридичних осіб та податку з доходів фізичних осіб у межах 11% ВВП, але цей показник не враховує внески на соціальне забезпечення та близько 50% усіх податкових надходжень.

Розглядаючи оподаткування в Україні, слід відмітити відмінність фискальної ефективності від європейських показників. Так, частка податку на прибуток юридичних осіб у структурі ВВП України в 1,5 разів перевищує європейський показник. Набагато відстає по аналогічному показнику вітчизняна система оподаткування доходів фізичних осіб – у 2,2 рази, тому за високої ймовірності ухилення від оподаткування надвисоких прибутків даний податок фактично трансформувалася у податок із заробітної плати і в сучасних умовах потребує посилення уваги робота податкових органів у напрямку більш повного оподаткування надвисоких прибутків та якісно нових підходів до виявлення доходів, отриманих у формі, відмінній, ніж заробітна плата. В 2001 році за даними ДПА України доходи мало захищених груп населення у межах до 167 грн. оподатковувалися за ставкою 9,1%, в той час як доходи так званих "нуворишів" (від. франц. *nouveaux riches* – новий багатий) в розрахунку понад 8334 грн. на місяць за ставкою 3,8%.

Значною проблемою, що гальмує розвиток прибуткового оподаткування в Україні, залишається низький рівень заробітної плати та її частки у доходах населення. Так, у 2003 році вона становила – 42,4%, на соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти припадало – 38,8% доходів громадян. Крім того, як зазначають вітчизняні науковці-практики: "...податкова політика формується у відриві від соціальної." Для прикладу, з 1 серпня 2004 року, відповідно до Методичних рекомендацій Бюро внутрішніх доходів (Inland Revenue), кожний платник податків зобов'язаний повідомляти податковий орган про схеми, які він застосовує. Кожна схема має свій індивідуальний номер, який платник відображає у поданій податковій декларації.

Інтеграційні процеси вимагатимуть дотримання європейських правових принципів, іншого підходу до юридичного базису вітчизняних податкових відносин. Це стосується спрощення податкового законодавства та набуття ним ознак стабільності, що на сучасному етапі не є характерним, адже досі не прийнятий Податковий Кодекс. Часті та масштабні зміни законів, що регулюють пряме оподаткування доходів фізичних осіб (лише Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України" від 25.03.2005 року внесено доповнення та поправки до 8 статей Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб") не сприяють оперативному розумінню податкового законодавства та ускладнюють роботу податкових органів.

Підготовка до вступу в Євросоюз вимагає якісно нового підходу до платника податку – основного учасника податкових правовідносин. Безпідставні з юридичної точки зору переслідування останніх, обмеження їх прав, призвело до того, що з 10500 порушених у 1999 році кримінальних справ за ухилення від сплати податків (стаття 1482 ККУ) тільки 20% завершилися обвинувачувальними висновками. Подібна ситуація в даному напрямку була у 2000 році: за 11 місяців порушено 11555 кримінальних справ, з них обвинувачувальним вироком завершено 915 справ.

Будь-яка система не повинна підлягати ідеалізації, тому політика оподаткування доходів фізичних осіб має проводитись у контексті оптимального поєднання економічної ефективності та соціальної справедливості, враховуючи той факт, що Україна стоїть на шляху вступу до європейського співтовариства. Вона потребує комплексної адаптації до умов зовнішнього податкового середовища, має стати адекватною до вимог правового поля Європейського Союзу.

1. Податкова політика в Європейському Союзі. Пер. з англ. В.Мардак. – К.: ТОВ "ВІРКАС", 2001. – с. 9–10. 2. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально – економічного розвитку України: У 6 т./ Редкол. М.Я.Азаров (голова) та ін. – К.: НДФІ, 2004; Т.3, с.67. 3. Journal for Institutional Comparisons. 2004. №3 – p.51-52 4. Фінансово-кредитні методи державного регулювання економіки: Монографія / За ред. д-ра екон. наук А.І.Даниленка. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 119 с. 5. П'ятаченко Г.О. Удосконалення механізму наповнення дохідної частини бюджету // Фінанси України, 2001. – № 5. – С. 76. 6. Економічні злочини: попередження та боротьба з ними. Міжвідомчий науковий збірник / За ред. А.І.Комарової, М.О.Потебенька, В.П.Пустовойтенка, В.І.Радченка, М.Я.Азарова та ін. Київ, 2001. Том 25. – 65 с.

Надійшла до редколегії 15.09.05

В.В. Зянько, канд.екон.наук., доцент.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розглянуто питання пошуку джерел фінансових ресурсів для підтримки суб'єктів малого підприємництва в Україні. Проаналізовано причини незадовільного фінансування і кредитування малих підприємств. Запропоновано заходи з покращення державної і недержавної фінансової допомоги малому бізнесу.

There have been considered the question of financial resources sources search to support of small business entities in Ukraine. The reasons of the unsatisfactory financing and crediting of small enterprises has been analysed. Arrangements have been offered on the improvement of state and unstate financial help to small business.

Сучасна ринкова економіка характеризується ефективною взаємодією у ній великих, середніх і малих підприємств. При цьому мале підприємництво розглядається не лише як додаток до великого виробництва, а як самостійна форма функціонування і розвитку сучасних продуктивних сил. Особливе значення малого бізнесу у трансформаційний період виявляється у структурній перебудові економіки, прискоренні НТП, стимулюванні й розвитку економічної конкуренції, формуванні нового соціального прошарку підприємців-власників

та у розв'язанні багатьох інших соціально-економічних проблем. Малі форми підприємництва відіграли провідну роль у створенні ефективної ринкової економіки багатьох держав світу, а нині, особливо малі інноваційні фірми, є інструментом активізації НТП в країні. Як свідчать дані статистики, 95% радикальних технологічних новацій після другої світової війни створені саме в цьому секторі [1, с.150]. У США і Західній Європі малий бізнес створює до 50% нововведень, є ліцензіатором майже 50% нововведень світового ринку [2, с.122]. Ос-